

Perspectieven op Montessori

René Berends en Jaap de Brouwer

Deventer, Januari 2021

Saxion Progressive Education
UNIVERSITY PRESS

Voorwoord

Only a wet baby likes a change

Je kunt je afvragen of het wel mogelijk is montessorionderwijs vanuit verschillende perspectieven te beschrijven zonder het concept te kort te doen. Het is immers een onderwijs- en opvoedingsmodel dat gekoppeld is aan de naam en de ideeën van een persoon, die zelf haar theorie niet meer kan aanpassen. En we weten dat Dr. Maria Montessori tijdens haar leven heel vaak veranderingen en nuances aanbracht in haar geschriften.

In het boek: *Maria Montessori, a Biography* by Rita Kramer staat in dit verband een interessante tekst van Maria Montessori zelf, geschreven in de periode dat doctoren en psychologen voor het eerst interesse gingen tonen in normale kinderen:

*"I don't know what to do. There is so much of it, and nobody will ever collaborate. Either they accept what I say and ask for more, or else they waste precious time in criticizing. What I want now is a body of colleges, research workers, who will examine what I have already done."*¹ Het lijkt er op dat Montessori vraagt om assistentie om te leren wat zij al weet en niet zo zeer om differentiaties van haar methodeleer.

In 2012 is er door Angela Murray² een onderzoek gedaan naar de publieke kennis over Montessori Education. Een van haar conclusies is dat er meer kennis gedeeld moet worden om iedereen te laten begrijpen wat de redenen achter deze unieke structuur zijn. De meeste respondenten gaven aan te weten dat montessori omgevingen

1 Maria Montessori, *A Biography* by Rita Kramer; New York (1976)

2 Angela Murray; *Public knowledge of Montessori Education*; Montessori life spring (2012)

materialen hebben om mee te leren en dat de montessorioopvoeding de kinderen helpt om hun individuele potentie te bereiken.

Dit alles maakte mij nieuwsgierig naar de motivatie en argumentatie van de schrijvers in dit boek. Is het tijd voor een verandering, voor meer differentiatie, a “like for a change”? Ook vroeg ik me af: kan ik argumenten vinden die ervoor pleiten om niet te veranderen? En: is er, hoe dan ook één principe dat in overeenstemming met Montessori zelf, gezien wordt als meer fundamenteel dan alle andere principes?

In dit boek wordt een palet van ideeën over het Nederlandse montessorionderwijs geschetst, met enkele uitstapjes naar buiten, in letterlijke en figuurlijke zin. Het was mij een speurtocht waard om antwoorden te vinden op mijn bovenstaande vragen.

Gezien de lange periode waarin montessorionderwijs bestaat in binnen- en buitenland is het onmogelijk om zonder reflectie een perspectief te schetsen.

Een natuurlijke wet is dat alles wat niet ontwikkelt, sterft. Zo ook een theorie en het is mijns inziens goed te discussiëren over wat het montessorionderwijs, met een uitstekende kwaliteit, nu van ons allen vraagt. Van kinderen, ouders en verzorgers, leraren en wetenschappers/onderzoekers en niet als laatste van de overheid. Daarom zijn ‘crises’ nuttig, immers: *“The child is in a continual state of growth and metamorphosis, whereas the adult has reached the norm of species.”*³

drs. Els Mattijssen

Onderwijskundige en GZ Psycholoog, montessoriopleider Vivid
Onderwijs en bestuurslid Nederlandse Montessori Vereniging

3 Maria Montessori, Her life and work; E.M. Standing (1988)

Inhoudsopgave

Voorwoord Els Mattijssen	2
Only a wet baby likes a change	
Inhoudsopgave	4
Inleiding	7
Een verhaal op papier	
01 Maarten Stuifbergen	8
Een steen verleggen in de rivier	
02 Maaïke Kramer	23
Ruimte	
03 Irma Pieper	31
Opvoeden tot zelfstandigheid vereist ruimte voor het vinden van een eigen weg	
04 Robert van Woudenberg	45
Vrijspelen van het menselijk potentieel	
05 Jaap de Brouwer	57
Persoonlijkheden ontwikkelen zich door kennis en ervaring	
06 Danielle Teunissen-Kanters	71
Montessori niet als inspiratie, maar als maatstaf	
07 Joëlle de Groot	86
In het montessorionderwijs willen wij wat wij doen	
08 Debbie van der Burgh	94
Alles doet ertoe	

09 Tessa Wessels	106
A straight line before you can improvise	
10 Jacqueline Hendriksen	120
Het onderwijs voorbij montessoripedagogiek als een perspectief op de toekomst	
11 Patrick Sins	132
Persoonsvorming door zelfrealisatie	
Index	150

Een verhaal op papier

Al een tijd liepen we rond met het idee om dit boek te schrijven. En het is goed dat het er van gekomen is. Want iets vertellen over je visie op het montessorionderwijs is een ding, het op papier krijgen bleek nog een hele klus. Toch is dat gelukt. We hebben alle auteurs van de hoofdstukken geïnterviewd en vervolgens hun verhalen uitgewerkt. We vroegen ze naar het waarom, waarheen en hoe van het montessorionderwijs. Dat waren ontzettend boeiende gesprekken, vaak van meer dan een uur. De auteurs hebben vervolgens hun hoofdstuk geheel naar hun eigen hand gezet. Er zijn nuances aangebracht, aanpassingen gedaan en stukken geschrapt. Nu staat het op papier, als inspiratiebron voor iedereen die meer wil weten over montessorionderwijs.

Het boek bestaat uit tien persoonlijke verhalen waarin de auteurs hun perspectieven op montessori beschrijven. De auteurs zijn Danielle Teunissen-Kanters, Debbie van der Burgh, Irma Pieper, Jaap de Brouwer, Joëlle de Groot, Liene Hendriksen, Maaïke Kramer, Maarten Stuifbergen, Robert van Woudenberg en Tessa Wessels. De hoofdstukken van deze auteurs kunnen door elkaar gelezen worden, er is in die zin geen volgorde in het boek.

Het boek wordt afgesloten met een hoofdstuk waarin Patrick Sins de tien bijdragen samenbrengt en becommentarieert. Sins is als lector verbonden aan het lectoraat Vernieuwingsonderwijs bij Saxion Hogeschool in Deventer en Thomas More Hogeschool in Rotterdam.

Bij het interviewen en schrijven van het boek hebben we altijd voor ogen gehouden om de lezer uit te dagen een eigen perspectief te ontwikkelen. Wij hopen dat dit boek hiervoor een eerste inspiratie zal zijn.

Jaap de Brouwer
René Berends

Een steen verleggen in de rivier

Maarten Stuifbergen*

Het aanzien van het leraarschap staat onder druk en het belang van het beroep wordt maatschappelijk onderschat. Ik vind dat een zorgelijke ontwikkeling. Onderwijs verdient meer respect en leraren meer waardering.

Ieder kind 'zien'

Dat gebrek aan aanzien heeft naar mijn idee te maken met het feit dat de vraag op welke manier de leraar van waarde is in de wereld onvoldoende zichtbaar en gevalideerd is. In mijn afstudeeronderzoek bij Rob Martens aan de Open Universiteit heb ik me daarom gericht op dat thema, de professionele identiteit van de leraar.

* Maarten Stuifbergen combineerde het leraarschap op montessorischool Leidschenveen in Den Haag met dat van lerarenopleider aan de faculteit Educatie van Hogeschool Leiden en de montessoriopleiding aan de Haagse Hogeschool. Hij studeerde onderwijswetenschappen en was tot voor kort directeur-bestuurder van dezelfde stichting. Voor zijn afstuderen maakte hij samen met Stephan de Haas de documentaire Iedereen is leraar. Tegenwoordig is Maarten Stuifbergen werkzaam als bestuurder van Stopoz, een stichting met 9 openbare scholen in Zuid-Kennemerland.

Literatuur

Bereiter, C. (1985). Toward a solution of the learning paradox. *Review of Educational Research*, 55, 201-226.

Berlin, I. (1969). *Four Essays on Liberty*. Oxford: Oxford University Press.

Biesta, G.J.J. (2015). Wereld-gericht onderwijs: Vorming tot volwassenheid. *De Nieuwe Meso* 2(3), 54-61.

Bruggeman, D. (2020). *De invloed van montessorikenmerken op inhibitie, cognitieve flexibiliteit en werkgeheugen* (Masterscriptie). Radboud Universiteit, Nijmegen.

Biesta, G.J.J. (2017). *Persoonsvorming in het onderwijs. Socialisatie of subjectificatie?* Enschede: SLO.

De Brouwer, J., Sins, P. (2020). De implementatie van het montessoriconcept in Nederland. (in druk).

Geary, D. C. (2008). An evolutionarily informed education science. *Educational Psychologist*, 43, 179-195.

Kessels, J.W.M. (1997). Overleven kan alleen met eerstehands kennis. *In Het enige permanente is de verandering* (pp. 36-37). Randstad diensten groep.

Kirschner, P.A., Claessens, L. & Raaijmakers, S. (2019). *Op de schouders van reuzen*. Meppel: Ten Brink Uitgevers.

Lillard, A. S. (2012). Preschool children's development in classic Montessori, supplemented Montessori, and conventional programs. *Journal of School Psychology*, 50, 379-401.

Lillard, A. (2017). *Montessori the science behind the genius* (Updated ed.). New York: Oxford University Press.

Marshall, C. (2017). Montessori education: a review of the evidence base. *npj Science of Learning*, 2(11), 1-11.

Montessori, M. (1948). *From childhood to adolescence*. New York: Schocken.

Montessori, M. (2016). *De Methode. De ontdekking van het kind*. Amsterdam, Montessori-Pierson Publishing Company.

Murray, A. K., Daoust, C. J., & Chen, J. (2019). Developing Instruments to Measure Montessori Instructional Practices. *Journal of Montessori Research*, 5(1), 50-74.

Index

afstemmen	32, 34, 36, 60, 65, 68, 73, 81, 114, 138
antropologie	39, 121
concentrisch leren	89, 96
consumentenmodus	46, 82, 140
dialogoog/gesprek	17, 20, 25, 29, 41, 47, 51, 65, 74, 78, 81, 99, 108, 117, 138
eerstehands kennis	135
eigenaarschap	41, 46, 50, 103
emancipatie	19, 24, 58, 103, 134, 144
exploratie	25, 27, 65, 136
going out	87
grondhouding	19, 32, 34, 87, 92, 126, 143
heterogene groep	26, 42, 54, 65, 73, 90, 98
help mij het	
zelf te doen	50, 108, 112, 125
instructie	59, 62, 90, 109, 136, 145
kindwerkdossier	41
kosmisch [...]	12, 14, 19, 24, 39, 49, 51, 55, 67, 77, 87, 91, 103, 109, 141, 145, 147
kwalificatie	38, 47, 54, 87
leerparadox	63, 137
lesje	19, 29, 33, 36, 50, 52, 109, 141, 145
materiaal	43, 63, 65, 74, 76, 89, 91, 96, 115, 122, 129, 135, 146
modellen	51, 66, 79
normalisatie	60, 90
observeren	34, 50, 65, 76, 93, 101, 102, 108, 129, 138, 145
oefeningen voor	
het dagelijks leven	87, 112, 124, 143
onafhankelijkheid	58, 64, 90, 125, 127, 129, 136
ordenen	91

open en	
gesloten doelen	27, 41
pedagogisch tact	140
persoonsvorming	10, 15, 20, 38, 41, 47, 54, 58, 61, 65, 73, 91, 98, 134, 139
primair leren	61, 144
reflectie	37, 41, 47, 102, 109, 114, 139
ruimte [...]	11, 15, 16, 21, 24, 39, 42, 46, 51, 59, 66, 75, 90, 98, 134, 136
secundair leren	61, 145
socialisatie	24, 38, 41, 47, 54, 89, 100,
sociale ervaringen	65
subjectwording	24, 47, 88
uniciteit	59
verleiden	26, 60, 139
verantwoordelijkheid	13, 25, 48, 50, 53, 60, 64, 88, 98, 102, 112, 127, 137
vertrouwen	14, 16, 32, 38, 59, 66, 74, 81, 89, 93, 97, 101, 127, 137
voorbereide omgeving	25, 49, 60, 67, 75, 89, 107, 112, 129, 136
vredesopvoeding	24, 58, 121, 141
vrijheid	25, 48, 58, 66, 74, 90, 97, 102, 110, 127, 134, 137
weerstand	28, 47, 66
werkperiode	90
zelfbewustzijn	49, 60, 64
zelfstandigheid	24, 49, 58, 60, 64, 107, 116, 127
zelfsturing	27, 64, 118
zelfrealisatie	12, 14, 97, 134

Colofon

Dit boek is een uitgave in de inspiratiereeks van Saxion Progressive Education University Press, een samenwerkingsverband van het lectoraat Vernieuwingsonderwijs van de Academie voor Pedagogiek en Onderwijs van Saxion en Leonon Media Publishers. De redactie van deze uitgave is in handen van René Berends (Daltonopleider Academie voor Pedagogiek en Onderwijs en onderzoeker bij het lectoraat Vernieuwingsonderwijs) en Jaap de Brouwer (onderzoeker lectoraat Vernieuwingsonderwijs en Montessori opleider).

2e druk januari 2021

Saxion Progressive Education University Press

Perspectieven op Montessori

is een uitgave van Saxion Progressive Education University Press

Redactie

René Berends en Jaap de Brouwer

Auteurs

Daniëlle Teunissen-Kanters, Debbie van der Burgh, Irma Pieper, Jaap de Brouwer, Joëlle de Groot, Liene Hendriksen, Maaïke Kramer, Maarten Stuifbergen, Robert van Woudenberg en Tessa Wessels. Het boek wordt afgesloten met een hoofdstuk waarin Patrick Sins, lector Vernieuwingsonderwijs, de tien bijdragen samenbrengt en becommentarieert.

Foto's

Auteurs en lectoraat Vernieuwingsonderwijs

ISBN 978-94-92618-40-5

NUR 100

Behoudens uitzondering door de wet gesteld mag, zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n) op het auteursrecht c.q. de uitgever van deze uitgave door de rechthebbende(n) gemachtigd namens hem (hen) op te treden, niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking. De uitgever is met uitsluiting van ieder ander gerechtigd de door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren, als bedoeld in art. 17 lid 2 Auteurswet 1912 en in het KB van 20 juni 1974 (Stb.351) ex art. 16b, te innen en/of daartoe in en buiten rechte op te treden.